

Hayız ve Nifas Dönemleri ile İlgili Bâtıl İnançlara Dayalı Uygulamaların İslâm Fıkhı Açısından Değerlendirilmesi*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 21 Kasım 2023 Kabul Tarihi: 05 Haziran 2024

✉ **Tuğba Duru**

Dr. / PhD.

DİB / Presidency of Religious Affairs

İstanbul Kadıköy Müftülüğü / İstanbul Kadıköy Muftiate

<https://ror.org/007x4cq57>

<https://orcid.org/0009-0007-7191-6357>

tugba.duru@hotmail.com

Öz

Bâtıl inançlar ve bunlara bağlı uygulamalar sahih bilgiye dayalı dinî hayatın en büyük düşmanıdır. Dinî hayatın hem dünya hem de âhîret hayatını ilgilendirdiğini düşündüğümüzde, sahih bilgiye dayalı inanç, ibadet, ahlâk ve hukuk kurallarının bâtil inançlardan korunması çok hayâtî bir önem arz etmektedir. Bu konunun çok geniş bir alanı kapsamış olmasından dolayı, sınırlandırılarak çalışılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Sahadaki din eğitimi hizmetlerinden anlaşılmıştır ki, hayâtî zorlaştıran bâtil inançların ve bunlara bağlı yanlış uygulamaların en yaygın örnekleri, kadınların özel dönemleri olan hayız ve nifasla ilgilidir. Biz de bu çalışmamızda bâtil inançlardan kaynaklanan bilgilerin zihinleri işgal etmesini önlemek, dinî hayatın söz konusu kirli bilgilerle kuşatılıp ibâha alanının daraltılmasına, hayâtî gereksiz bir şekilde zorlaştırılmasına ve haram sınırlarının ihlal edilmesine engel olmak için, kadınların özel dönemleriyle ilgili birincil kaynaklara dayalı sahih dinî bilgilerin ışığında meseleyi değerlendirip zihinleri berraklaştırmayı amaçladık. Bunun için öncelikle İslâm fıkhında hayız, nifas ve istihâze hallerinin nasıl değerlendirildiğini irdelleyip, bu bilgiler ışığında yerleşik bâtil inanç ve uygulama örneklerini değerlendirdik.

Anahtar Kelimeler: İslâm Fıkhı, Bâtıl İnanç, Sahih Dinî Bilgi, Hayız, Nifas.

* Bu makale CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Evaluation of Practices Based on Superstitions Regarding Menstrual and Puerperal Periods in Terms of Islamic Jurisprudence*

Research Article

Received: 21 November 2023 Accepted: 05 June 2024

Abstract

Superstitious beliefs and associated practices pose significant obstacles to genuine religious life founded on authentic knowledge. When we contemplate the significance of religious life encompassing both worldly existence and the Hereafter, safeguarding religious beliefs, worship, morality, and legal principles rooted in authentic knowledge devoid of superstitions becomes imperative. However, given the breadth of this topic, we found it necessary to narrow our focus for the purpose of study. From religious education services provided in the field, it has become apparent that the most prevalent instances of superstitions and associated erroneous practices pertain to hayz and nifas. This study aimed to elucidate the subject matter by assessing it in accordance with authentic religious teachings regarding women's specific periods. The objective was to counteract the dissemination of misinformation stemming from superstitious beliefs and to safeguard religious life from being influenced by such erroneous information. To achieve this objective, we initially analyzed the Islamic jurisprudential perspectives on hayz, nifas, and istihadha. Subsequently, we scrutinized prevalent superstitious beliefs and practices entrenched in folk traditions in light of this knowledge.

Keywords: Islamic Jurisprudence, Superstition, Authentic Religious Knowledge, Hayz, Nifas.

* This article is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Summary

Religious values are paramount in human life, as they pertain to individuals' existence in both the worldly realm and the Hereafter. Superstitions and associated practices permeate various aspects of life extensively. In our article, we focused specifically on superstitious beliefs and practices related to women's hayz and nifas periods that are prevalent in social contexts. The mindset that gives rise to superstitions has also generated numerous superstitious beliefs and practices concerning women's specific periods. As a result, not only have women's lives been needlessly restricted, but society as a whole has also been burdened with unnecessary complexity. Our objective is to highlight these undue restrictions and complexities, shedding light on them through the lens of Islamic jurisprudence in order to bring clarity to people's understanding. Indeed, the clarification of such misconceptions relies solely on authentic religious knowledge derived from the Quran and Sunnah.

In Islamic belief, hayz and nifas period are natural states experienced by healthy women at specific intervals in their lives. This indicates that menstruation was not a punishment inflicted upon Hava's daughters, who were deemed guilty of the original sin. The provisions concerning hayz and nifas can be summarized as follows: A girl becomes religiously responsible upon experiencing menstruation. Hence, she is obligated to adhere to religious commands. This also implies that she has acquired legal competence.

There are specific exemptions and prohibitions for women experiencing menstruation and the postpartum period. During menstruation and the postpartum period, women are exempted from performing prayers and fasting. During menstruation and the postpartum period, women are exempted from performing prayers, but they are required to make up for the missed fasting days during Ramadan later. During menstruation and the postpartum period, women are advised not to perform tawaf around the Ka'bah, touch the Qur'an, recite the Qur'an, or enter the mosque. Engaging in sexual intercourse with menstruating and postpartum women is haram in Islam. Menstrual and postpartum periods are associated with a de jure impurity known as "hadas" in Islamic jurisprudence. Therefore, a woman whose menstrual or postpartum bleeding has ceased must undergo purification by performing ablution. Furthermore, menstruation and postpartum periods are also related to iddah, which refers to the waiting period women must observe after divorce or the death of their husband.

Regrettably, a significant portion of the superstitions surrounding the menstrual period, ingrained in the minds and lives of Muslim individuals, are rooted in the misconception that women are deemed unclean during this time. For instance, there is a misconception that a menstruating woman cannot engage in tasks such as laundry, kneading dough, or cooking. There is a misconception that it is forbidden to eat with menstruating women. Postpartum women are also sometimes considered impure, which is a misconception. The Prophet Muhammad (saw) had his menstruating wives wash and comb his hair, and he touched and slept alongside them during their menstruation. The actions of Prophet Muhammad (saw) indicate that women's skin is not considered impure during menstruation.

The belief in the “red-woman” is one of the most widespread folk beliefs concerning postpartum women. To safeguard the mother and the baby from potential harm caused by this perceived demon or evil spirit, they are not left alone for a period of forty days. Various objects such as the Qur'an, a sieve, a mirror, a broom, onion, and garlic are placed in the room where the postpartum woman and the baby stay to prevent any potential harm to the mother or the baby. Another superstition surrounding postpartum women is the belief in “kirk basması”. This belief is related to the illness or disease that the postpartum mother and her child may supposedly experience within forty days after birth. To prevent “kirk basması,” postpartum mothers and their babies are often kept indoors for forty days. It is believed that postpartum mothers and their children should not be permitted to interact or see each other.

The postpartum period is a critical phase during which women experience blood loss from childbirth, physical weakness, susceptibility to infections, and require emotional support. However, there is no religious basis for attributing physiological and psychological illnesses during this period to encounters with evil spirits, interactions between postpartum and menstruating women, or other superstitions.

During our research, we found that superstitions and practices concerning menstruation and postpartum periods are widespread across various regions, often sharing similarities despite differences in location. One unfortunate aspect of this issue is the rapid spread of superstitions, outpacing the dissemination of authentic religious knowledge, and perpetuating through generations, leading to enduring social harm and destruction. The educational endeavors we undertake in this domain underscore the critical role of religious educators in combating superstitions, yet regrettably, their efforts alone are often insufficient. Simultaneously, individuals should undertake personal research to verify the accuracy of religious information they encounter, and prioritize receiving religious education from credible and reliable sources. Otherwise, eliminating the harm caused by superstitions entirely will remain unattainable.

Giriş

Sahih dinî bilginin ulaşılmaz olduğu ya da önemsenmediği durumlarda, bu boşluğu bâtil inançlar ve hurafeler doldurmaktadır. Bâtıl inançların dayandığı yanlış bilgiler, sahih dinî bilgilerden daha hızlı bir şekilde yayılmakta ve uygulama alanı bulmaktadır. Buna ilave olarak bâtil inanç ve hurafelerin çok köklü bir şekilde bilinçaltına yerleşmekte ve din eğitimcileri tarafından bile -özellikle yetişkin insanların zihinlerinden-sökülüp atılmamaktadır. Bâtıl inançlar, zannedildiğinin aksine sadece eğitim düzeyi düşük bireylerde görülen bir durum değildir. Dinî bilgiye doğru kaynaklardan ulaşmamış eğitilmiş insanlar arasında da hurafelerin yaygın olduğu müşahade edilmektedir. Din eğitimi imkânlarından mahrum olma ya da bu konuya yeterli ilginin gösterilmemesi, insanların alternatif arayışlara yönelmelerine neden olmakta ve bu boşluk nereden geldiği belli olmayan, temelden yoksun inanç ve uygulamalarla doldurulmaktadır. Söz konusu kirli bilgilerin en çok yer aldığı alanlardan biri de, kadınların hayız ve nifas dönemleridir.

Bizim bu makaledeki amacımız, herkesin doğru dinî bilgiye ulaşma hakkının olduğu kabulüyle, kadınların hayız ve nifas dönemleriyle ilgili halk arasında yaygın bir şekilde dolaşan bâtil inanç, hurafe ve uygulamaları ayıklayıp, bunların hayatımız üzerindeki gereksiz kısıtlamalarının ortadan kaldırılmasına ilmî bir katkı sunmaktır. Bu maksatla kaleme aldığımız makale çalışmamızda öncelikle “bâtıl inanç” ifadesiyle ne kastettiğimizi açıkladıktan sonra, İslam fikhında kadınların özel halleri çerçevesinde yer alan konulara ve bunlarla ilgili fikhî hükümlere yer vereceğiz. Konuyla ilgili sahih dinî bilgilerden sonra halk arasında yaygın olarak kabul gören bâtil inanç ve uygulamalardan örnekler vererek bu örnekleri İslâm fıkı açısından değerlendireceğiz.

1. Bâtıl İnanç Ne Demektir?

Bâtıl inanç, “din adına ileri sürülüp benimsenen temelsiz inanç ve davranışlar”¹ şeklinde veya “korku, çaresizlik, çağrışım gibi psikolojik nedenlerle beliren; geleceği bilmek isteğiyle bazı rastlantı benzerlikleri iyilik ya da kötülüğün ön belirtileri olarak değerlendiren; bilimin ve geçerli bir dinin reddettiği birtakım doğaüstü kuvvetlerin varlığını kabul eden,

¹ Bekir Topaloğlu – İlyas Çelebi, *Kelam Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2013), “Bâtıl inanç”, 41.

kuşaktan kuşağa geçen yanlış ve boş inanmalar”² olarak tanımlanmaktadır. Bâtıl inanç kavramının “akla ve gerçeğe aykırı düşen aldatıcı söz, din adına ileri sürülüp benimsenen temelsiz inanç ve davranışlar”³ anlamına gelen hurafe kavramıyla çok yakın bir anlam ilişkisi vardır.

Tanımlarda zikri geçen “din adına ileri sürülen” ve “temelsiz/boş” kelimelerine özellikle dikkat çekmek istiyoruz. İnsan hayatının en önemli değerlerinin dinî değerler olması hasebiyle, bâtıl inançların din adına ileri sürülmesi çok dikkat çekip ilgiyi artıracak bir durumdur. Diğer taraftan bâtıl inançların temel niteliği olan “temelsiz/boş” olmaları, dinî bilginin temel kaynakları olan peygamberlere ve kutsal kitaplara dayanmaması veya onların verdikleri bilgilere aykırı olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bâtıl inançların insanoğlunun hem dünya hem de âhîret hayatına ne kadar büyük bir tahribat yaptığı izahtan varestedir. Buna ilave olarak bâtıl inançların “kuşaktan kuşağa” aktarılması, nesiller boyunca devam eden bulaşıcı bir hastalık mahiyetini almasına ve tahribatının yüzyıllar boyunca devam etmesine neden olmaktadır.

“Bâtıl inançlar nasıl ortaya çıkıyor?” sorusuna, bu konuda pek çok nedenin etkili olduğunu söyleyerek cevap verebiliriz. Bunlar arasında ilk sırada, “sahih dinî bilgi kaynaklarından yoksun olmak veya söz konusu kaynaklara ilgisiz kalmak” yer almaktadır.⁴ Yanlış kaynak ve kişilerden elde edilen dinî bilginin hem dünya hem de âhîret hayatına zarar veren zehirli bir bilgiye dönüştüğünü yaşanan tecrübeler göstermektedir. Bu nedenle kaynağı ve doğruluğu en titizlikle araştırılması gereken bilgi, dinî bilgidir. Bu konuda salâhiyetli din eğitimcilerinin plânlı ve programlı çalışmaları çok önemli olmakla birlikte, bilgi eksikliği olanların doğru kaynak ve kişilere ilgisiz kalması ya da aldıkları bilginin kaynağına dikkat etmemeleri, sahih dinî bilgiyi yayma çabalarının hedeflenen sonuca ulaşmasına engel olmaktadır.

Bâtıl inanç ve uygulamaların kaynakları arasında önceki dinler ve kültürler, eşyanın tabiatı hakkındaki bilgisizlik, bazı tabiat olaylarının mahiyetinin bilinmemesi nedeniyle onlara farklı anlamlar yüklenmesi (güneş ve ay tutulmasının kötü yorumlanması, baykuş ötüşünün uğursuz sayılması vb.), Hz. Peygamber’e (s.a.s.) isnat edilen mevzu hadisler, aşırı talep, çaresizlik, korku vb. psikolojik nedenler, görsel ve basılı yayında fal, burç yorumu vb. içeriklerle yapılan yayınların bâtıl inançların reklamını

² Sedat Veyis Örnek, *Etnoloji Sözlüğü* (Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971), “Bâtıl inanç”, 42.

³ Topaloğlu - Çelebi, *Kelam Terimleri Sözlüğü*, 132.

⁴ Halil Altuntaş, “Hurafelerin Dayanılmaz Cazibesi”, *Diyanet Aylık Dergi* 186 (Haziran 2006), 13; Fikret, Karaman, “Modern Hayat ve Hurafeler”, *Diyanet Aylık Dergi* 186 (Haziran 2006), 17.

yaparak söz konusu inançlara ilgiyi arttırması, kadınlar hakkındaki yanlış anlayışlar ve buna bağlı yanlış uygulamalar, maneviyat zayıflığı, kolaycılık gibi sebepler sayılabilir.⁵

Burada üzerinde durulması gereken bir başka önemli konu da bâtil inanç ve uygulamalara karşı bir tedbir alınmayıp yerleşmesine izin verildiği takdirde, doğru ve yanlış birbirine karışmış olacağından hurafelerle mücadele kapsamında sahih dinî inanç ve uygulamalara yönelik bir reddetme girişimiyle de karşı karşıya kalınması gerçeğidir. Dolayısıyla bâtil inançlara sarılanlar sadece kendilerine değil, İslâm inancına da çok büyük zarar vermiş olmaktadır.⁶

Hurafe üreten zihniyet maalesef hayatın her alanında zihinleri bulandırdığı için bâtil inançlar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu nedenle çalışmamızı bâtil inançların en yaygın uygulama alanı bulduğu kadınların özel halleri olan hayız ve nifasla sınırlandırıp, İslâm fıkıhı açısından değerlendirmeyi hedefledik.

2. İslâm Fıkıhında Kadınların Özel Halleri ve Bunlarla İlgili Hükümler

Kadınların özel halleri ifadesiyle, hayız (âdet), nifas (lohusalık) ve istihâze (özür) hallerini kastetmekteyiz.⁷ Makalemizin bu bölümünde hayız, nifas ve istihâzenin İslâm fıkıhı açısından nasıl anlaşıldığını ve hükümlerini ele alacağız.

2.1. Hayız

Hayız, “ergen, sağlıklı, gebe olmayan ve henüz ay halinden kesilme yaşına ulaşmamış bir kadının düzenli olarak rahminden gelen kan” olarak tanımlanır.⁸ Fıkıhta hayız olarak ifade edilen bu kavram için günlük halk dilinde, âdet, ay hali, aybaşı, menstürasyon vb. kelimeler de kullanılır. Hayız, bulûğa erme, ibadet, boşanma, iddet, nafaka gibi fıkıhın pek çok alanıyla ilgili bir konu olduğu için, fıkıh kitaplarında en az ya da en fazla kaç gün sürebileceği, temizlik döneminin belirlenmesi, hangi kanın hayız hangisinin hayız olmadığı vb. farklı açılardan ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Hayız ile ilgili en önemli fikhî hükümlerden bir tanesi, ilk defa âdet gören bir kız çocuğunun bulûğa erdiğine yani mükellef olduğuna

⁵ Bu konuyla ilgili olarak bk. İsmail Lütfi Çakan, *Hurafeler ve Bâtil İnanışlar* (İstanbul: Marifet Yayınları, 1981), 14-15.

⁶ Çakan, *Hurafeler ve Bâtil İnanışlar*, 16-17.

⁷ Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed İbn Rüşd el-Kurtubî, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-mukteşid*, thk. Abdulmecid Tu'me el-Halebî (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1418/1997), 1/84-85.

⁸ Mehmet Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005), “Hayız”, 188.

hükmedilmesidir.⁹ Bu açıdan âdet dönemi, bir genç kızın hayatında yepyeni bir sayfa açıp, dinî ve hukukî statüsünü değiştirmektedir. Buna ilave olarak, tanımda da ifade edildiği gibi âdet kanaması, o kişinin sağlıklı olduğunun da bir göstergesidir. O halde, âdet kanaması yaklaştırmış bir kız çocuğuna yaşayacağı bu dönem ile ilgili olarak mükelleflik, temizlik, süre, bu süreçte yapılabilen ve yapılamayan ibadetler vb. konularda yakınları tarafından sağlıklı bilgi verilmeli, bu sûretle yanlış kaynaklardan alacağı bilgilerin ve ilk âdet gördüğünde yaşayabileceği gereksiz korkuların önüne geçilmelidir.

Hz. Âişe'den (ö. 58/678) rivayet edilen şu hadis, hayızlı kadının hac ile ilgili hükümlerini açıklamanın yanında, İslâm'da hayız dönemine bakış açısını da açıklayan bir mahiyete sahiptir:

“Bizler Peygamber’in maiyyetinde hacdan başka bir şeyi düşünmeyerek yola çıktık. Serif mevkiine geldiğimiz zaman ben hayız oldum. Ben ağlar haldeyken Peygamber (s.a.s.) yanıma girdi ve: ‘Seni ağlatan nedir’ dedi. Ben: ‘Vallahi çok arzu etmiştim; Allah’a yemin ediyorum ki, ben bu yıl haccetmedim’ dedim. Peygamber (s.a.s.): ‘Muhtemel ki sen hayız oldun’ dedi. ‘Evet’ dedim. ‘Şüphe yok, sendeki bu hâl, Allah’ın Âdem’in kızları üzerine yazdığı bir şeydir. Binâenaleyh hacıların yapacakları şeyleri sen de yap, şu kadar ki, temizleninceye kadar Beyti tavaf etme’ buyurdu.”¹⁰

Hz. Âişe çok zamansız bir şekilde âdet olduğunu düşünüp ağlarken, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) “Bu, Allah’ın Âdem kızları üzerine yazdığı bir iştir.” cümlesinden ve bu cümleyi sarf ettiği bağlamdan anlıyoruz ki, hayız kadınların yaşaması gereken çok doğal bir hâldir ve olması gerektiği gibi yaşanmalıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s.) eşini teselli etmekte, büyütülecek bir durumun olmadığını, bu durumda ne yapılması ve yapılmaması gerektiği konusunda kendisini bilgilendirmektedir.

Fıkıhta bu konuyla ilgili önemli bir başka nokta da hayız ve temizlik süresinin belirlenmesidir. Bu süreler her kadının bünyesine göre farklılık gösterir. Dolayısıyla her kadın kendi kendini takip ederek elde ettiği tecrübeyle âdet ve temizlik döneminin başlangıç ve bitişini tespit eder. Ancak hayız döneminde namaz kılınması ve oruç tutulması yasak olduğu için, ayrıca iddetin belirlenmesi vb. fikhî hükümler buna bağlı olduğundan, hayızın en az ve en çok kaç gün süreceğinin şer’an belirlenmesi de önem taşır.

⁹ Ebû'l-Fazl Mecdüddin Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsîfî, *el-İhtiyâr li-ta'îli'l-Muhtâr*, tlk. ve thc. Abdullatif Muhammed Abdurrahman (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998), 1/30; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî, *el-Muğni*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî - Abdulfettah Muhammed el-Hulv (Riyad: Dâru'l-'Alemlî'l-Kütüb, 1419/1999), 1/388.

¹⁰ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Sahih-i Buhârî ve Tercemesi*, çev. Mehmet Sofuoğlu (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987), “Hayz”, 8 (No: 10); aynı konuyla ilgili olarak ayrıca bk. Buhârî, “Hayz”, 2 (No:1).

Hayız döneminin en uzun ve en kısa süresi hakkında fıkıh mezhepleri arasında ihtilâf vardır. Hanefî mezhebinde kabul edilen görüşe göre, hayızın en az süresi üç gün ve gece; en uzun süresi de 10 gün ve gecedir.¹¹ Dolayısıyla üç günden az ve on günden fazla devam eden kanamalar hayız değil, istihâze olarak kabul edilerek, hayız hükümleri uygulanmaz.¹² Aynı şekilde hamilelik döneminde gelen kanama da hayız değil, istihâze olarak kabul edilir.¹³ Temizlik döneminin de en kısa süresi 15 gündür.¹⁴ Mâlikî mezhebinde hayızın en uzun süresi 15 gün kabul edilmekle birlikte en kısa süresi için bir zaman belirlenmemiş, tek bir defa kanın gelmesi dahi hayız kabul edilmiştir.¹⁵ Şâfiî mezhebinde de hayızın en uzun süresi 15 gün, en kısa süresi de bir gün bir gece kabul edilir.¹⁶ Hanbelî mezhebinde kabul edilen görüş de budur.¹⁷ Bütün mezheplerde temizlik döneminin belirli en uzun süresi yoktur.

Hayız hali, kadınlarda hades dediğimiz cünüplük gibi namaz kılmaya, Kabe'yi tavaf etmeye engel bir kirlilik hali meydana getirmekle birlikte; bu durum o kadının bedeninin maddî anlamda kirli, pis olduğu anlamına gelmez. Hayızlı kadınlar bu dönemde hamur yoğurmak, yemek, temizlik gibi evlerinin her işini yaparlar, günlük hayattan tecrit edilmeleri söz konusu değildir.¹⁸ Hayız dönemi bittikten sonra gusül abdesti alarak hükmî kirlilikten temizlenmeleri de farzdır.¹⁹

2.2. Nifas

Nifas, “çocuk doğurma ve sonrası hali, lohusalık” olarak tanımlanır. Bu dönemde kadının rahminden gelen kana da nifas denilir.²⁰ Organlarından bir kısmı dahi belirilmiş bir ceninin düşmesi sonucu gelen kan da nifas kanıdır. Nifas, Türkçe’de lohusalık kelimesiyle ifade edilir. Nifas kanı da

¹¹ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/30.

¹² Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/30; ayrıca bk. Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî el-Mergînânî, *el-Hidâye şerh-u Bidâyeti'l-mübtedî* (İstanbul: Kahraman Yayınları, 1986), 1/30-33; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/443.

¹³ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/30; ayrıca bk. Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/30-33.

¹⁴ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/32; ayrıca bk. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/85.

¹⁵ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/85.

¹⁶ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri en-Nevevî, *Minhâcü't-tâlibîn*, thk. Fâdî el-Mağribî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1442/2021), 153; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/85.

¹⁷ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/388.

¹⁸ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri en-Nevevî, *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzebe*. thk: Muhammed Necîb el-Mutî'î (Riyad: Dâru 'Âlemi'l-Kütüb, 1423/2003), 2/387-388; Abdülkerim Zeydan, *el-Mufasssal: Mezheplere Göre Bütün Yönleriyle Kadın ve Aile Fıkıhı Ansiklopedisi*, çev. Erdinç Ahatlı v.dğr. (İstanbul: Asalet Yayınları, 2019), 1/232-233.

¹⁹ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/388.

²⁰ Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, “Nifas”, 455; ayrıca bk. Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/34.

hayız kanı gibi, rahmin temizlenmesi için gerekli olan normal ve sağlıklı bir kanamadır.

Nifas kanının en az ne kadar süreceği ile ilgili bir süre tayini yoktur. Nifasın en uzun süresi ile ilgili olarak ise ulemâdan farklı görüşler rivayet edilmiştir. Nifasın devam edebileceği en uzun süre Hanefîlere ve Hanbelîlere göre 40,²¹ Şafîî ve Mâlikîlere göre 60 gündür.²² Fıkıhta bu konuda genel kabul gören görüş nifasın en uzun süresinin 40 gün olduğu görüşüdür.²³ Hayız için geçerli olan yasaklar ve muafiyetler nifas için de geçerlidir.²⁴

2.3. İstihâze

İstihâze, “kadınlardan bir hastalık sebebiyle zuhur eden ve rahimden başka bir yerden gelip cinsel organ yoluyla dışarı akan bir kan” olarak tanımlanır.²⁵ Fıkıh dilinde kadınlardan hayız ve nifas dışında gelen kanamalar istihâze olarak kabul edilir. Hayzın en az süresinden daha da az ya da hayız ve nifasın en uzun süresinden daha fazla gelen kanamalar, hamilelik esnasında gelen kanamalar istihâze olarak kabul edilir. İstihâze hayız ve nifasta olduğu gibi hükmi kirlilik meydana getirmediği için, kan kesildiğinde gusûl abdesti almak da zorunlu değildir.²⁶

Hayız ve nifas dönemindeki kısıtlama ve yasaklar istihâzede söz konusu olmadığı için, hayız/nifas ve istihâze kanının belirlenmesi hem ibadet hem iddetin belirlenmesi gibi hukukî konular açısından önem taşır. Bu nedenle Hz. Âişe’den rivayet edilen şu hadis konumuz açısından önemlidir:

“Fâtıma bint Hubeyş, Resûlullah’a hitaben “Ya Resûlallah! Ben temiz olamıyorum, namazı terk edeyim mi” diye sordu. Resûlullah (s.a.s.) “Bu, ancak bir damar (kanı)dır, hayız değildir. Hayız (vakti) geldiği zaman, namazı bırak, hayız zamanı geçince kendinden kanı yıka ve namaz kıl” buyurdu.”²⁷

Bu hadis-i şeriften hayız kanının belli bir döneminin olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönem geçtikten sonra hâlâ kanamanın devam etmesi,

²¹ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/34; Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/34; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/427.

²² Nevevî, *Minhâcü’l-İslâmî*, 156; İbn Kudâme, *el-Muğnî* 1/427.

²³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/427.

²⁴ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/34; Nevevî, *Minhâcü’l-İslâmî*, 156; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/432.

²⁵ Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, “İstihâze”, 264.

²⁶ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/421.

²⁷ Buhârî, “Hayz”, 9 (No: 11); ayrıca bk. Buhârî, “Hayz”, 20 (No: 25); Ebû’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, thk. Muhammed Fuâd Abdulkâî (Kahire: Dâru İhyâi’l-Kütübî’l-Arabiyye, 1374/1955), “Hayz”, 333; Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, *el-Câmi’ul-kebir*; thk. Beşşar ‘Avvel el-Ma’rûf (Beirut: Dâru’l-Garbi’l-İslâmî, 1998), “Taharet”, 93 (No:125); Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş’as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *Kitâbü’s-Sünen*, thk. Muhammed Avvâme (Cidde: Dâru’l-Kible l’is-Sekâfeti’l-İslâmiyye - Beirut: Müessesetü’r-Reyyan - Mekke: el-Mektebetü’l-Mekkiyye, 1419/1998), “Tahâret”, 106 (No: 266-267).

kadınlarda bir hades hâli meydana getirmemekte ve normal ibadet hayatına devam edilmesine engel olmamaktadır. İstihâze kanı, hayız ve nifasın aksine normal olmayan hastalıklı bir durumdur. Bu nedenle fıkhîta özür hâli olarak kabul edilir ve müstehâza kadınlar abdest/namaz konularında özürle kişilerin hükümlerine tâbî olurlar.²⁸

2.4. Hayız ve Nifas Dönemlerindeki Muafiyetler ve Yasaklar

Kadınların özel dönemleri olan hayız, nifas ve istihâze, fıkıhın temizlik, namaz, oruç, hac, cinsî münasebet, talâk, iddet gibi konularını yakından ilgilendirdiği için başlangıcı, sonu, en az ve en fazla süresi, temizlik döneminin en kısa süresi vb. açılardan fıkıh kitaplarında ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, doğru tespitlerde bulunarak hem kadınların hem de başta eşleri olmak üzere aile bireylerinin hayatını kolaylaştırmak içindir.

İslâm fıkhında kadınların özel dönemlerindeki muafiyetler/yasaklar hayız ve nifas dönemleri ile ilgili olup, istihâze durumunda söz konusu yasak ve muafiyetler geçerli değildir. Bunlar; hayızlı ve lohusa kadınların namaz kılması, oruç tutması, Kur'an okuması ve Kur'an'a dokunması, Ka'be'yi tavaf etme, camiye girmelerinin ve cinsel ilişkinin yasak olmasıdır.

2.4.1. Namaz Kılmak ve Oruç Tutmak

Hayız ve nifas dönemleri içerisinde kadınlar, namaz kılamaz ve oruç tutamazlar.²⁹ Söz konusu yasaklar Kur'an-ı Kerim'de geçmemekle birlikte, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadislerinden hayız döneminde -dolayısıyla da nifas döneminde- kadınların namaz kılması ve oruç tutmasının yasaklandığını öğreniyoruz. Muâze'den rivayet edildiğine göre bir kadın Hz. Aişe'ye gelerek şöyle sormuştur: “Bizden birimiz hayız günlerinde geçen namazlarımızı kaza eder mi? Bunun üzerine Aişe “Harûralı mısın sen” dedi. “Herhangi birimiz hayız olur ve (geçen namazlarını) kaza etmekle emrolunmazdı.”³⁰

Kadınların kılmadıkları namazları kaza etme sorumlulukları bulunmamakla birlikte, tutmadıkları Ramazan oruçlarını sonradan kaza etmeleri gerekir.³¹ Bu konuda İslâm âlimleri arasında görüş birliği vardır.³² Namazda olduğu gibi tahâret şart olduğu için hayız/lohusalık dönemlerinde tilâvet secdesi ve şükür secdesi de yapılamaz.³³

²⁸ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/33; Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/33; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/386.

²⁹ Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/31; Nevevî, *Minhâcü't-tâlibîn*, 153.

³⁰ Tirmizî, “Taharet”, 97 (No: 130); ayrıca bk. Müslim, “Hayz”, 335 (1/265); Buhârî, “Hayz”, 21 (No:26).

³¹ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/92; Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/31; Nevevî, *Minhâcü't-tâlibîn*, 153; Zeydan, *el-Mufasssal*, 1/241.

³² İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/92; Nevevî, *el-Mecmû'*, 2/265.

³³ Nevevî, *el-Mecmû'*, 2/265.

2.4.2. Ka‘beyi Tavaf Etmek

Hayız ve nifaslı kadınlara yasaklanan bir diğer ibadet de Ka‘be’yi tavaf etmektir.³⁴ Bu hallerde tavaf ibadetinin yapılamayacağı konusunda da ulemâ ittifak etmiştir.³⁵ Bu hükmün delili Hz. Âişe’den rivayet edilen şu hadistir:

“Biz ancak haccetmeyi düşünerek yola çıktık. Serif’e geldiğimizde ben hayız oldum. Resûlullah yanıma girdi. Ben ağlıyordum. ‘Neyin var? Hayız mı oldun?’ dedi. ‘Evet’ dedim. Bu Allah’ın Âdem kızları üzerine yazdığı bir iştir. Binaenaleyh sen Beyti tavaf etmek dışında hacıların eda ettiği mensekleri eda et” buyurdu. Âişe dedi ki: Ve Resûlullah, kendi kadınları adına sığır kurban etti.”³⁶

Hz. Âişe’den rivayet edilen bu hadis, hayızlı kadının tavaf yapamayacağını ifade etmekle birlikte, bu hadisten hac ve umre ibadetlerini yerine getirmek isteyen bir kadının tavaf dışındaki diğer bütün menâsiki yerine getirebileceğini de anlıyoruz. Hatta ihrama girmek, Arafat vakfesi, Müzdelife vakfesi, şeytan taşlama gibi belli bir zamana bağlı ibadetlerin hayız gerekçesiyle ertelenebilmesi mümkün değildir. Hac ve umrede hayız sebebiyle ertelenmesi gereken tek ibadet Ka‘be’nin tavaf edilmesidir. Bu konudaki bilgi eksikliği hayız dönemindeki kadınların mikât yerlerinden ihrama girmeden geçmelerine neden olmakta ve sonrasında tekrar mikât mahalline dönmek ya da kurban keserek ceza ödemek gibi sıkıntılar yaşanmaktadır.

2.4.3. Kur’an Okumak ve Kur’an’a Dokunmak

Ulemânın cumhuruna göre hayızlı kadınların Kur’an okuması câiz değildir.³⁷ Bu konuda İbn Ömer’den (ö. 73/693) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle demiştir: “Hayızlı ve cünüb Kur’an’dan bir şey okumasın.”³⁸

Mâlikî mezhebinde bu konuda farklı bir görüş benimsenmiş; cünüb kimselerin Kur’an okuyamayacağı kabul edilmekle beraber, hayız durumunun uzun sürmesi ve istenildiği zaman bitirilememesinden dolayı hayızlı kadının Kur’an okuyabileceği kabul edilmiştir.³⁹ Bu hükmün gerekçesi olarak, hayız süresince kadınların Kur’an okuması yasaklansa, Kur’an’ı unutmamasından korkulacağı ifade edilmiştir.⁴⁰ Hayızlı ve lohusa

³⁴ İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/92; Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/31; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/387; Nevevî, *el-Mecmû’*, 2/267-268.

³⁵ İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/92; Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/31; Nevevî, *el-Mecmû’*, 2/267.

³⁶ Buhârî, “Hayz”, 2 (No:1); ayrıca bk. Buhârî, “Hayz”, 8 (No:10).

³⁷ İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/84; Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/31; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/387; Zeydan, *el-Mufasssal*, 1/241.

³⁸ Tirmizî, “Tahâret”, 98 (No: 131).

³⁹ İbn Rüşd, *Bidâyetü’l müctehid*, 1/84; Zeydan, *el-Mufasssal*, 1/243.

⁴⁰ Muhammed b. Arafе ed-Desûkî, *Hâşiyetü’d-Desûkî ‘ale’s-Şerhi’l-kebir*; thk. Ebu’l Fadl ed-Dimyâtî - Ahmed b. ‘Ali (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1443/2021), 2/241-242;

kadınların Kur'an okumasının câiz olup olmaması konusunda farklı görüşler olmakla birlikte, Allah'ı zikretmelerinde bir sakınca yoktur.⁴¹

Ulemanın cumhuru hayızlı kadının mushafa dokunmasının ve onu taşımasının da câiz olmadığı görüşünü benimsemişlerdir.⁴² Hanefî ve Zeydî âlimler ise, hayızlıyken mushafın kılıfı veya çantası ile taşınmasının câiz olduğunu kabul ederler. Mâlikîler ise, bu yasağı kabul etmekle birlikte, öğretmen ve öğrenci kadınları bundan istisna etmişler ve onların hayızlıyken mushafa dokunmalarının ve onu taşımalarının câiz olduğunu kabul etmişlerdir.⁴³

2.4.4. Camiye Girmek

Hayızlı ve cünüp olan kimselerin camiye girmesinin câiz olup olmaması hakkında fıkıh literatüründe üç görüş bulunur. Bu görüşlerden birincisine göre hayızlı ve cünüp kimseler mutlak olarak camiye giremezler. İmam Mâlik (ö. 179/795) ve takipçileri⁴⁴ ile Hanefîler⁴⁵ bu görüşü savunmaktadırlar. İkinci görüşe göre, hayızlı ve cünüp kişiler caminin içinden geçebilir ancak cami içerisinde bekleyemezler. İmam Şafî (ö. 204/820) bu görüşü savunanlardandır.⁴⁶ Üçüncü görüşü savunanlar ise, caminin içinden geçmenin de orada durmanın da câiz olduğunu kabul etmektedirler. Bu sonuncu görüş Dâvud ez-Zâhirî (ö. 270/884) ve takipçileri tarafından savunulmaktadır.⁴⁷

Kur'an okuma, Kur'an'a dokunma, camiye girme konularında ulemâ arasındaki farklı görüşler, bu konudaki âyetlerin farklı yorumlanması ya da rivayet edilen hadislerin sıhhat derecelerinin farklı değerlendirilmesi ile ilgilidir.⁴⁸

Nevevî, *el-Mecmû'*, 2/267-268; Zeydan, *el-Mufasssal*, 1/243.

⁴¹ Zeydan, *el-Mufasssal*, 1/243.

⁴² Zeydan, *el-Mufasssal*, 1/244.

⁴³ Desûkî, *Hâşiye*, 2/241; Zeydan, *el-Mufasssal*, 1/244; ayrıca bk. Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/31.

⁴⁴ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/83.

⁴⁵ Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/31.

⁴⁶ Nevevî, *el-Mecmû'*, 2/268; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l müctehid*, 1/83.

⁴⁷ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l müctehid*, 1/83.

⁴⁸ Bu konularla ilgili farklı görüşleri toplayan ve değerlendiren çalışmalar vardır. Daha ayrıntılı tartışmalar ve farklı rivayetlerin değerlendirilmesi için bk. Abdurrahman Haçkalı, "Âdetli Kadının Namaz Kılması, Oruç Tutması, Tavaf Etmesi ve Mescide Girmesi", *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı V; İbadetler ve Aile Hayatı İle İlgili Bazı Meseleler* (Ankara: DİB Yayınları, 2014), 283-299; Ahmet Yaman, "Âdet Gören Kadının İbadeti", *Mehir* (Yaz 1998), 5-13; Ali Yüksek, "İslâm Fıkıhına Göre Âdet ve Lohusalık Günlerinde Mescitlere Giriş Sorunu", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (2016), 77-97; Mustafa Hocaoğlu, "Âdetli Kadının Mushaf'a Dokunması ve Okuması", *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı V; İbadetler ve Aile Hayatı ile İlgili Bazı Meseleler* (Ankara: DİB Yayınları, 2014), 329-345; Şule Soyal Şenol, "Kadınların Özel Hallerinde Kur'an

2.4.5. Cinsel İlişki Yasağı

Hayız dönemiyle ilgili en önemli yasaklardan biri bu dönemdeki kadınla cinsel ilişkiye girilmesinin haram olmasıdır.⁴⁹ Allah Teâlâ Bakara Sûresinin 222. âyetinde erkeklere hitap ederek hayızlı olan eşleriyle cinsel ilişkide bulunmalarını yasaklamıştır.⁵⁰

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَجْبُصِ قُلْ هُوَ آدَىٰ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَجْبُصِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ فَاِذَا قَدَّاهُنَّ فَاعْتَمِلُوا
فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

“Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki: O, bir ezadır (rahatsızlıktır). Ay hâlinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah’ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şüphesiz Allah, çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever.”⁵¹

Allah Teâlâ bu âyette erkeklere eşleri ile münasebetlerinde bir sınır çiziyor ve âdetli eşleriyle cinsel ilişkiyi yasaklıyor. Buradaki nehyin haramlık ifade ettiği konusunda ulemâ arasında icmâ vardır. Haramlık hükmü Kitap, Sünnet ve icmâ ile kesin bir şekilde sabittir. Âyetteki temizlenmekten maksat da, hayzın meydana getirdiği büyük hadesten dolayı gusül abdesti alınmasıdır.

Bakara Sûresi 222. âyetin medenî olduğunu ve Medine’de yaşayan Müslümanların aynı şehirde yaşadıkları Yahudilerin inanç ve sözlerinden etkilendiğini dikkate aldığımızda âyetin anlamını daha iyi anlamak mümkün olacaktır. Yahudiler hayızlı kadınları pis sayarlar ve onlardan uzak dururlardı. Bu uygulamalar Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) sorulduğunda, Allah Teâlâ bu âyetle meseleye açıklık getirmiş ve orta yolun ne olduğunu bildirmiştir.⁵²

Hayız döneminde cinsel ilişki hariç eşlerin birbiriyle münasebetinin sınırları hakkında ulemâ arasında farklı görüşler bulunmakla birlikte⁵³, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) uygulamalarından hayızlı kadına dokunulabileceğini yani bu dönemdeki kadınların teninin necis olmadığını öğreniyoruz. Ayrıca hayız gören boşanmış kadınların üç hayız dönemi veya üç temizlik dönemi beklemelerinin gerekmesinden; hamile kadınların da doğum yapınca iddetlerinin bitmesinden dolayı, hayız ve nifasın boşanma hukukuyla

Okuması ve Kur’an’a Dokunması ile İlgili Rivâyetlerin Tahlili ve Değerlendirilmesi”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/1 (2018), 129-155.

⁴⁹ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/31; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 1/386; Nevevî, *Minhâcü’t-tâlibin*, 153.

⁵⁰ İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/92

⁵¹ *Kur’an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: DİB Yayınları, 2010), el-Bakara 2/222.

⁵² Hayreddin Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: DİB Yayınları, 2007), 1/353.

⁵³ İbn Rüşd, *Bidâyetü’l-müctehid*, 1/92; Nevevî, *Minhâcü’t-tâlibin*, 153.

da yakından ilgisi vardır. Bu nedenle, hayız döneminde boşama da câiz değildir.⁵⁴

3. Hayız ve Nifas Dönemleriyle İlgili Bâtıl İnançlara Dayalı Uygulamalar ve Bunların İslâm Fıkıhı Açısından Değerlendirilmesi

İslâm fıkıhı açısından kadınların özel dönemleriyle ilgili hükümler ikinci bölümde zikrettiklerimiz olmakla birlikte, halk arasında temel dinî kaynaklarımız olan Kur'an ve Sünnet naslarıyla hiç ilgisi olmayan, hatta onlara ters düşen inanç ve uygulamaların mevcudiyeti bir vakıa olarak karşımızda durmaktadır. Hurafe üreten zihniyet özellikle hayız ve nifas dönemleriyle ilgili İslâm dinine ait olmayan pek çok inanç ve uygulamayı insanların hayatına soktuğu için, çalışmamızın bu bölümünde söz konusu bâtıl inanç ve uygulamalardan örnekler vererek bu örnekleri İslâm fıkıhı açısından değerlendirmek istiyoruz.

3.1. Hayız Döneminde Kadınların Necis Kabul Edilmesi ve Buna Bağlı Uygulamaların Değerlendirilmesi

Allah Teâlâ'nın "Âdem'in kızlarına yazmış olduğu bir hal" olan hayız, yaşanması gereken doğal sürecinden koparılmış ve bazı toplumlarda bir tabu haline getirilmiştir. Bir kısım Müslümanların da zihnine ve hayatına sokulan hayız dönemi ile ilgili hurafe örneklerinin önemli bir kısmı, bu dönemde kadınların tenlerinin pis kabul edilmesi ile ilgilidir. Bunlardan bizim ulaşabildiğimiz örnekleri şöyle sıralamamız mümkündür:

➤ Hayızlı kadın çamaşır yıkayamaz, hamur yoğuramaz, yoğurt mayalayamaz, turşu kuramaz, eğer kurarsa turşusu tutmaz⁵⁵ ya da hayızlı kadın akşam ezanından sonra küpten turşu çıkarırsa o turşu bozulur.⁵⁶

➤ Hayızlı gelin mutfağa gitmez, yemekleri kaynana yapar.

➤ Hayızlı kadınlarla birlikte yemek yenmez, onlarla aynı yatakta yatılmaz.⁵⁷

➤ Hayızlı kadın, tarla ve bahçeye gidemez,⁵⁸ sebze bahçesinden geçerse sebzeleri kurutur.⁵⁹

Hayızlı kadının pis kabul edilmesi inancı, lohusa kadınlar için de oldukça yaygındır.⁶⁰

➤ Lohusa da adetli kadın gibi kışlık, salça ya da tarhana yapamaz, turşu kuramaz, hatta açılmış bir turşunun içine elini soktuğunda o

⁵⁴ İbn Kudâme, *el-Muğni*, 1/387-388.

⁵⁵ Mustafa Varlı, *Bid'at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar* (İstanbul: Ensar Neşriyat 2014), 84.

⁵⁶ Kemalettin Erdil, *Yaşayan Hurafeler* (Ankara: TDV Yayınları, 1991), 94.

⁵⁷ Varlı, *Bid'at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 84.

⁵⁸ Varlı, *Bid'at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 83.

⁵⁹ Erdil, *Yaşayan Hurafeler*, 94.

⁶⁰ Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995), 146.

turşunun bozulacağına inanılır.⁶¹ Lohusa kadın kırkı çikana kadar yemek pişiremez,⁶² elini hamura süremez.⁶³

İlkel toplumlarda da hayızlı kadınların başkalarıyla yemek yememesi, bazı yiyeceklere dokunmaktan kaçınması, sığır ve av hayvanlarından uzak durması hatta âdet dönemi için yapılmış özel kulübelerde kalması gibi uygulamalar mevcuttur. Hayız kanının tehlikeli bir şey olarak görülerek özellikle erkeklerin hayızlı kadınlardan kendilerine zarar geleceğine inanmaları gibi ilginç durumlar yaşanmış ve yaşanmaktadır.⁶⁴

Yukarıda zikrettiğimiz bâtil inançların İslâm dini açısından kabul edilemez olduğunun anlaşılabilmesi için, fıkhıdaki hades ve necâset kelimeleri arasındaki farkın çok iyi bilinmesi gerekir. Hades, “manevî pislik, bazı ibadetlerin yapılmasına şer’an mani olan ve hükmî necâset sayılan cünüplük ve abdestsizlik hali” olarak tanımlanır.⁶⁵ Necâset ise, “maddeten pis şey; şer’an pis görülen şey” anlamına gelmektedir.⁶⁶ Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere hayız, nifas ve cünüplük dolayısıyla meydana gelen hades hali gusül abdesti almayı gerektirmekle birlikte, kişinin bedenini/tenini kirleten maddî bir kirlilik meydana getirmez. Burada dikkat edilmesi gereken bir başka şey de hayız, nifas ve istihâze kanının necis olmasından dolayı, sadece kanın bulaştığı yerlerin temizlenmesidir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.s.) müminin necis olamayacağını ifade etmiştir.⁶⁷ Buna ilave olarak hayızlıyken Hz. Aişe’nin Hz. Peygamber’in (s.a.s) saçını yıkamasından ve taramasından,⁶⁸ Hz. Peygamber’in (s.a.s.) hayızlı oldukları dönemde eşlerine dokunduğu, onlarla birlikte uyuduğuna dair hadislerden⁶⁹ anlaşılmaktadır ki, bu dönemlerde kadınların tenleri necis, pis değildir. Hatta Buhârî, *Sahîh*’inde hayız bölümünde bu konu ile ilgili özel bir başlık açmış ve altıncı bâbını “Hayızlı kadının cildine dokunmak bâbı” olarak isimlendirmiş ve bunun serbest olduğunu ifade eden hadisleri bu

⁶¹ Vildan Başak – Saliha Esen, “Uşak İli ve Çevresindeki Doğum ile İlgili İnanış ve Uygulamalar”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)* 7/10 (2020), 152.

⁶² Orhan Acıpayamlı, *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1961), 71.

⁶³ Yaşar Kalafat, *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları* (Ankara: Asam Yayınları, 2000), 86.

⁶⁴ Örnek, *Etnoloji Sözlüğü*, “Aybaşı”, 32.

⁶⁵ Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, “Hades”, 167.

⁶⁶ Erdoğan, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, “Necâset”, 449.

⁶⁷ Bu konuyla ilgili hadisler için bk. Müslim, “Hayz”, 371; Tirmizî, “Tahâret”, 89 (No:121).

⁶⁸ Müslim, “Hayz”, 297.

⁶⁹ Buhârî, “Hayz,” 6 (No: 6-7-8); Buhârî, “Hayz”, 22 (No:27); bu konuyla ilgili hadisler için ayrıca bk. Müslim, “Hayz”, 293, 295-296 (1/243); Tirmizî, “Tahâret”, 99 (No:132).

başlık altında vermiştir.⁷⁰ Bu nedenle âdetli/lohusa bir kadına dokunmakla kişinin elini yıkaması gerekmediği gibi; bu dönemdeki kadınların yemek yapması, hamur yoğurması, turşu kurması vb. işleri yapmasında da dinen hiçbir sakınca yoktur.

Hayızlı kadınların bedenlerinin temiz olduğunu ifade eden hadislerden biri Hz. Âişe'den rivayet edilen şu hadistir: “Resûlullah (s.a.s.) bana buyurdu ki: Mescidden seccadeyi bana ver. ‘Ben hayızlıyım’ dedim. Buyurdu ki: ‘Senin hayzın elinde değil ya!’⁷¹ Daha ziyade kadınların hayızlıyken camiye girip giremeyecekleri konusunda delil olarak kullanılan bu hadis-i şerifteki ‘Senin hayzın elinde değil ya!’ ifadesinden hayızlıyken ten pis olmadığından dokunulan şeyin de pis olmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

Kur’an ve Sünnet naslarında hayızlı ve lohusa kadınların tenlerinin necis/pis olması ile ilgili bir bilgi bulunmadığı gibi, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) uygulamaları bizlere hayızlı ve lohusa kadınların teninin necis olmadığını, âdet döneminin tehlikeli bir dönem olmayıp doğal bir süreç olduğunu açıkça göstermektedir. Buna ilave olarak gerek klâsik gerek sonraki dönemde telif edilmiş fıkıh kitaplarında kadınların özel dönemlerinde necis sayıldığını ifade eden şaz bir görüş dahi tespit edemedik. Özel dönemlerinde kadınının terinin, tükürüğünün, teninin temiz olduğuna dair ulemâ arasında görüş birliği vardır.⁷² Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, temizlik konusunda dikkat edilmesi gereken şey, kanın necis olması dolayısıyla kan bulaşan yerlerin temizlenmesidir.

3.2. Hayızlı Kadınların Dinî Hayatlarıyla İlgili Bâtıl İnançlara Dayalı Uygulamaların Değerlendirilmesi

Hayız ve nifas hallerinin kadınların dinî hayatıyla yakından bir ilişkisinin olduğunu ve bunun fıkıh kitaplarında ayrıntılarıyla incelendiğini ifade etmiştik. Dinî bilginin kaynağı araştırılmadan oradan buradan kulaktan dolma şekilde öğrenilmesi, doğru bilgilerin tamamen çarpıtılarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. Bununla ilgili tespit ettiğimiz örnekleri şöyle sıralayabiliriz:

➤ Genç kızların evleninceye kadar Ramazan ayında adet gördüklerinde, oruçlarını bozmamaları gerekir.⁷³

➤ Temizlenmediği halde hayızlı kadının ilk üç günden sonra Ramazan ayında oruç tutması gereklidir.⁷⁴

Hayız döneminde namaz kılmanın ve oruç tutmanın yasak olduğu ve tutulan oruçla kılınan namazın geçerli olmadığı konusunda fukahâ

⁷⁰ Konuyla ilgili hadisi şerifler için bk. Buhârî, “Hayz”, 6 (6-7-8).

⁷¹ Tirmizî, “Tahâret”, 101 (No: 134).

⁷² Nevevî, *el-Mecmû*, 2/387-388.

⁷³ Varlı, *Bid’at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 350; Aysel Zeynep Tozduman, *Yaşayan Cahiliyye* (İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1987), 103.

⁷⁴ Varlı, *Bid’at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 350.

arasında icmâ olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Bu dönemde tutulamayan Ramazan oruçları daha sonra kaza edilirken, kılınmayan namazların kaza edilmesine gerek yoktur.⁷⁵ Genç kızlar evlenene kadar oruçlarını bozmadıklarında, tuttıkları bu oruçlar geçerli olmayacağı için sonradan kaza edilmeleri gerekir. Evlenene kadar bu kaza oruçlarının tutulmadığını düşündüğümüzde yıllarca biriken bir oruç borcunun altından kalkmak çok daha zor olacaktır. Bundan daha da tehlikeli olanı, oruç tutmanın gerekli olduğuna inanmaktır ki, bu şer‘î nasrlara tamamen aykırıdır. Bu örnekler, bâtil inanç ve uygulamaların dinî hayatta nasıl bir tahribat yaptığını çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu nedenle hem dünya hem de âhîret hayatını ilgilendiren dinî bilgilerin sahih kaynaklardan öğrenilmesinin çok önemli olduğunu burada da vurgulamak istiyoruz.

➤ Hayızlı kadın ihrama girmez.

Hac ve umre ibadetlerini yapmak isteyen herkesin -hayız ve nifas dönemindeki kadınlar da dâhil- önce ihrama girmesi gerekir. Hayız ve nifas halleri, sadece tavaf yapmaya engeldir, ihrama girmeye engel değildir. İhrama girerken yapılması gereken niyet ve söylenmesi gereken telbiye duası için kişinin gusül abdestinin bulunması şart değildir. Hatta âfâkî hacıların mîkât bölgelerini ihramsız olarak geçmeleri ya tekrar mîkât bölgesine geri dönmeyi veya ceza ödemeyi gerektireceğinden,⁷⁶ âdetli kadınların da tam zamanında ihrama girmeleri hem ceza ödemek zorunda kalmamak hem de hac ve umrenin sıhhati için çok önem arz eder.

➤ Hayızlı kadınlar kabir ziyareti yapamazlar.

➤ Hayızlı kadınlar cenaze yıkayamazlar.

➤ Hayızlı kadınlar ölünün yüzüne bakamazlar.

Kadınların hayızlıyken kabir ziyaret etmelerinin, cenaze yıkamalarının, ölünün yüzüne bakmalarının yasak olmasının dinî bir temeli yoktur. Kabir ziyareti, cenaze yıkama ve ölünün yüzüne bakmayla ilgili bir yasak olmadığı gibi,⁷⁷ bunları yapmak için kişinin gusül abdestinin bulunması da şart değildir. Bunlar şer‘î yasaklarla ilgili temeli sağlam yeterli bilgiye ulaşamamış insanların kulaktan dolma bir şekilde öğrenip yaydıkları şeylerden ibarettir.

3.3. Hayızlı Kadınların Lohusa Anneleri ve Yeni Doğmuş Bebekleri Ziyaretleriyle İlgili Bâtil İnançlara Dayalı Uygulamaların Değerlendirilmesi

Hayız dönemindeki kadınların lohusa kadınları ve yeni doğmuş bebekleri ziyaret etmelerini yasaklayan ya da kötü gören bir algının halk

⁷⁵ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 1/92; Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/31; Nevevî, *Minhâcü'l-İlâhî*, 153; Zeydan, *el-Mufasssal*, 1/241.

⁷⁶ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/152.

⁷⁷ “Âdetli kadınların, cenazenin yanında bulunmaları ve kabir ziyareti yapmaları câiz midir?”, *Din İşleri Yüksek Kurulu: Fetvalar* (İzmir: DİB Yayınları, 2018), 103.

arasında ciddî bir yaygınlık kazandığı görülmektedir. Bununla ilgili tespit edebildiğimiz bâtil inanç örneklerini şöyle sıralayabiliriz:

➤ Hayızlı kadın, kırkı çıkmamış bebeğe bakarsa, çocukta sivilce çıkar, yüzü gözü yara olur.⁷⁸ Âdet döneminde olan kadınların lohusa anneleri ziyarete gitmemesinin nedenlerinden biri budur.

➤ Hayızlı kadın lohusa kadını ziyarete giderse, lohusanın tekrar hamile kalamayacağına inanılır.⁷⁹

➤ Lohusa bir kadını, başka bir lohusa kadın ya da hayızlı kadın ziyaret ettiğinde bebek hastalanır ya da ölür.⁸⁰

Şer‘an hayızlı kadınların, lohusa anneleri ve kırkı çıkmamış bebekleri ziyaret etmesinde ya da onlara refakat etmesinde bir sakınca yoktur. Anne ve bebek ölümlerinin çok sık yaşandığı yer ve zamanlarda gerçek neden bilinmediği için, hastalığın nedeni lohusa kadınların birbirini ziyaret etmesi ya da hayızlı kadınların ziyareti ile açıklanmış olabilir. Ancak bu yorumların dinî hiçbir dayanağı bulunmamakla birlikte uygulanabilmeleri de mümkün değildir. Zira günümüzde doğumların önemli bir kısmı hastanelerde ya da doğum evlerinde yapılmaktadır. Doğumu yaptıran ve bebeğe bakım yapan doktor, hemşire ve ebeler de âdet görür ve bu dönemde işlerine ara vermeyip çalışmaya devam ederler. Doktor, ebe ve hemşirelerin hayızlı olmasından dolayı hiçbir lohusa anne ve bebek zarar görmediğine göre, dinî dayanağı zaten olmayan söz konusu inançların asılsızlığı tecrübeyle de kanıtlanmış olmaktadır.

3.4. Hayızla İlgili Diğer Bâtıl İnançlara Dayalı Uygulamaların Değerlendirilmesi

Hayız dönemiyle ilgili herhangi bir başlık içerisine dâhil edemediğimiz ancak toplumda yerleşik olan muhtelif bâtil inançları da şöyle sıralayabiliriz:

- Hayızlıyken gökyüzüne bakılmaz.
- Hayızlı kadın ağaca çıkamaz.
- İlk hayız kanı görüldüğünde kaç baca sayılırsa o kadar âdet görülür

Hayız dönemiyle gökyüzüne bakma, ağaca çıkma ya da baca sayma arasında nasıl bir bağlantı kurulduğunu tespit edemedik. Dinî ve mantıkî hiçbir temeli olmayan söz konusu inanç ve uygulamaların Müslüman toplum içerisinde yerleştiğini görmek son derece şaşırtıcı ve üzücüdür

- Hayızlı kadınlar saçlarını ve tırnaklarını kesemezler.
- Kesilen saç ve tırnakların atılmayıp gusül esnasında onların da yıkanması gerekir.

⁷⁸ Tozduman, *Yaşayan Cahiliyye*, 109; Başak – Esen, “Uşak İli ve Çevresindeki Doğum ile İlgili İnanış ve Uygulamalar”, 152.

⁷⁹ Heba Abu Salih, “Ürdün’deki Doğum Âdetleri Üzerine Bir Karşılaştırma (Amman-Samsun Örneği)”, *AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi (AKAF)* 2/1 (2020), 18.

⁸⁰ Kalafat, *İslâmiyet ve Türk Halk İnançları*, 7.

Toplum içerisinde bu konuda kadınlar arasında ciddi bir kafa karışıklığının olduğu görülmektedir. Kur'an ve Sünnet naslarında saç ve tırnak kesilmesiyle ilgili bir yasak olmadığı gibi, muteber fıkıh kitaplarının hiçbirinde hayız ve nifas dönemlerinde saçların ve tırnakların kesilmesiyle ya da kesilen saçlarla tırnakların atılmayıp gusül esnasında yıkanmasının gerekliliği ile ilgili hiçbir bilgiye rastlamadık. Bu bilgilerin de sahih dinî bilgi kaynaklarına dayanmadan halk arasında yaygınlık kazandığı ortadadır.⁸¹

3.5. Nifas Dönemiyle İlgili Bâtıl İnançlara Dayalı Uygulamaların İslâm Fıkıhı Açısından Değerlendirilmesi

Çalışmamız esnasında başvurduğumuz kaynaklardan nifas dönemi ile ilgili olarak üretilen bâtıl inançların halk arasında oldukça fazla yayılıp yerleştiğini ve halk inançları ile ilgili yapılan araştırmalarda yer alan, doğum sonrası anne ve bebekle ilgili olarak farklı yörelerde fakat birbirine çok benzeyen uygulamalar olduğunu tespit ettik. Söz konusu inançlar daha çok al basması, kırk basması, kırk günden sonra temizlenme, anne ve bebeğin dışarı çıkarılmaması konularında yoğunlaşmaktadır. Nifas dönemi ile ilgili tespit edebildiğimiz bâtıl inanç ve uygulamaları gruplara ayırarak İslâm fıkıhı açısından değerlendirmek istiyoruz.

3.5.1. “Al Basması” İncancına Dayalı Uygulamaların Değerlendirilmesi

Lohusa kadınlarla ilgili en yaygın halk inançlarından biri “al, al karısı, al anası” gibi adlarla da anılan al karısı incancıdır. Lohusa annelere ve çocuklarına zarar verdiğine hatta onları öldürdüğüne inanılan al karısı şöyle tanımlanmaktadır: “Uzun boylu, uzun parmak ve tırnaklı, dağınık saçlı, yağlı vücutlu, el ve ayakları küçük, dişlek, bir dudağı yerde bir dudağı gökte, bazan zenci suratlı, tepesinde gözü olan, çok çirkin, al gömlek giyen bir yaratıktır. Küpüne binerek bir gecede Kırım'a gidip gelebilir. Çok korkunç bir sesi vardır.”⁸² Tarif edilen bu cin ya da kötü ruhun anne ve bebeğe zarar vermemesi için, her ikisi de kırk gün boyunca yalnız bırakılmazlar.⁸³ Anne ve bebeğin al karısından zarar görmemeleri için yapılan farklı uygulamalar da bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabilmemiz mümkündür:

➤ Lohusa ile bebeğin bulunduğu odaya Kur'an, elek, ayna, süpürge, soğan, sarımsak gibi şeyler konulur.⁸⁴

➤ Lohusa anne ile bebeğin yastıklarının altına Kur'an, erkek pantolonu ya da yeleği, kama, orak, bıçak, maşa, kurgu, ocaklı kılıcı, demir

⁸¹ “Âdet döneminde, lohusalıkta yahut cünüpken genel vücut temizliği yapmakta bir sakınca var mıdır?”, *Din İşleri Yüksek Kurulu: Fetvalar*, 110.

⁸² Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, 75.

⁸³ Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, 81.

⁸⁴ Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, 81-82; ayrıca bk. Koçoğlu, 21. *Yüzyıl Türkiyesinde Hurafeler*, 31; Örnek, *Türk Halkbilimi*, 145; Erdil, *Yaşayan Hurafeler*, 94.

âlet, makas, ekmek, soğan/sarımsak, çörekotu, kolan, at yuları konur ya da yastıklarına iğne veya çuvaldız sokulması gibi yörelere göre farklı âdetler uygulanmaktadır. Bütün bu tedbirlere rağmen lohusa anne ve bebek al basmasına uğradıysa al karısının korkması için ansızın silah atılması, demir gibi madenî âletlerle gürültü yapılması gibi uygulamalar yapılmaktadır.⁸⁵

➤ Lohusa kadının cinlerden korunması için başucuna demir parçası, bıçak ya da süpürge konur.⁸⁶

➤ Lohusa annenin başına al bağlanır.⁸⁷

➤ Lohusa annenin odasında gece gündüz lamba yakılır.⁸⁸

Sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğu yerlerde ve hastalıkların nedenlerinin bilinmediği zamanlarda lohusa anne ve yeni doğan bebeklerde görülen rahatsızlıklar fark edilmekle beraber sebepleri yanlış yorumlanarak cinlerle/kötü ruhlarla bağlantı kurulmuştur. Bunun sonucu olarak alınan tedbirler de yukarıda zikrettiğimiz şekilde olmuştur. Gerek al karısı inancı gerekse tahayyül edilen bu varlığa karşı alınan tedbirlerin hiçbiri Kur'an ve Sünnet naslarına dayanmamaktadır. "Cin" kategorisinde olan ve insanlardan önce yaratılmış görülmeyen varlıkların mevcudiyeti Kur'an ve Sünnet naslarında var olmakla birlikte, bu varlıkların lohusa anne ve bebeklerin hasta olmasına neden olduğu ve bu cinin de kadın olduğuna dair bir bilgi yoktur. Dolayısıyla al karısı inancının dinî bir dayanağı olmadığı gibi, ondan korunma tedbirlerinin de dinî bir dayanağı yoktur.

3.5.2. "Kırk Basması" İncine Dayalı Uygulamaların Değerlendirilmesi

Lohusa kadınlarla ilgili bir diğer bâtıl inanç da kırk basması inancıdır. Kırk basması/kırk düşmesi/kırk karışması/lohusa basması gibi değişik isimlerle ifade edilen bu inanç, lohusa annenin çocuğunun doğumdan sonraki kırk gün içerisinde hastalanmalarıyla ya da hastalıklarıyla ilgilidir.

➤ İki lohusa anne ya da henüz kırkı çıkmamış iki bebek karşılaşırlarsa çocuklardan biri iyi gelişmez, yani diğer bebek tarafından basılmış olur.⁸⁹

➤ Kırk basmasından kaçınmak için, lohusa anneler ve bebekleri kırk gün boyunca dışarı çıkarılmazlar. Lohusa anneler ve çocukları birbirleriyle karşılaştırılmazlar.⁹⁰ Ayrıca aynı gün doğan çocuklarla bunların anneleri

⁸⁵ Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, 82-83.

⁸⁶ Yaşar Kalafat, *İslâmiyet ve Türk Halk İnançları* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996), 7.

⁸⁷ Varlı, *Bid'at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 90.

⁸⁸ Abdurrahman Küçük, "Alkarısı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/469.

⁸⁹ Tozduman, *Yaşayan Cahiliyye*, 109.

⁹⁰ Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, 85; Örnek, *Türk Halkbilimi*, 146; Abû Sâlih, "Ürdün'deki Doğum Âdetleri Üzerine Bir

ya da lohusa ile kırklı gelin ve lohusa ile bir hayvanın karşılaşmaması gerekir.⁹¹

➤ Kırk basmasını önlemek için yapılan uygulamalardan biri de eşiklerden geçilirken besmele çekilmesidir.⁹²

➤ Amasya köylerindeki bir başka uygulamaya göre, henüz kırkı çıkmamış anne ve bebekler bir araya geldiklerinde, anneler kendileri ve çocuklarının zarar görmemesi için iğne değiş tokuşu yaparlar⁹³ ya da annelerin aralarından su dökülür.⁹⁴

➤ Henüz kırkı çıkmamış bebeği ziyaret eden kişi, kırk basmasını diye bebeğe kâğıt ya da demir para verir.⁹⁵

Lohusa anne ve bebeğinin kırk basması tehlikesiyle karşı karşıya kalmamaları için “kırklama” uygulaması da yapılmaktadır. Kırklanan anne ve çocuk lohusalık döneminin yukarıda ifade edilen yasaklarına uymak zorunda değildirler. Kırklama ameliyesi doğumdan yedi, sekiz, yirmi, çoğunlukla da kırk gün sonra yapılır. Kırklama ameliyesi su kullanarak ya da kullanmayarak iki farklı şekilde yapılır.

Lohusalık döneminde anne sağlığını ve hayatını en çok etkileyen konulardan biri “lohusalık humması” olarak da isimlendirilen enfeksiyonlardır.⁹⁶ Sağlık hizmetlerine ulaşmanın çok zor olduğu ya da mümkün olmadığı yerlerde yeni doğum yapmış anne ve bebeklerde ters giden şeyler elbette orada yaşayan insanlar tarafından fark edilmiştir. Ancak anne ve bebek ölümlerinin en önemli nedenlerinden biri olan enfeksiyonlar halk arasında bilinmediği için, hastalık belirtilerinin insanüstü varlıkların tasallutuyla ya da yukarıda zikrettiğimiz durumlarla açıklanmıştır.

Doğum sonrasında anneler psikolojik olarak da zorluklar yaşamaktadırlar. Düşen östrojen ve progesteron seviyeleri annenin ruh halini olumsuz yönde etkilemektedir. Doğum sonu bebek hüznü, depresyon ve psikoz bu dönemde en çok görülen sorunlardır.⁹⁷ Bu hastalıkların tanımlarının henüz yapılmadığı zamanlarda da lohusa anneler bu problemleri yaşamışlar ancak bunlar al karısıyla ya da cinlerle

Karşılaştırma (Amman-Samsun Örneği)”, 18; Kalafat, *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*, 87.

⁹¹ Acıpayamlı, *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, 86-87.

⁹² Acıpayamlı, *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, 70.

⁹³ Malik Muratoğlu vd., *Özbekistan - Anadolu Karşılaştırmalı Türk Halk İnançları* (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1996), 13.

⁹⁴ Varlı, *Bid’at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 90.

⁹⁵ Karanî Bedir, *Hurafelere Karşı Eğitim ve Bilim* (İstanbul: Ravza Yayınları, t.s.), 98.

⁹⁶ *Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği El Kitabı*, haz. Anahit M. Coşkun (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2012), 301.

⁹⁷ *Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği El Kitabı*, haz. Anahit M. Coşkun, 310.

ilişkilendirilmiştir. Anneler üzerindeki erkek çocuk doğurma baskısı kız çocuğu dünyaya geldiğinde annenin ve bebeğin değersizleştirilmesi, hamileliğin beklenmeyen ve istenmeyen bir hamilelik olması vb. nedenlerle annenin üzerinde psikolojik ve sözlü bir baskı oluşmaktadır. Söz konusu zorlukların değişen hormon salgıları ve kan kaybı ya da enfeksiyonlarla ortaya çıkan fiziksel zorluklarla birleştiğini düşündüğümüzde lohusa kadınlardaki hastalıkların sayısı elbette artacaktır.

Lohusalık, kadınların doğum nedeniyle kan kaybettiği, zayıf düştüğü, enfeksiyonlara açık olduğu, duygusal olarak desteğe ihtiyaç duydukları kritik bir dönemdir.⁹⁸ Bu dönemde eşleri ve yakınları tarafından hem bebek bakımına yardım edilmesi hem de anneye fizyolojik ve psikolojik olarak destek verilmesi, evdeki sorumluluklarına yardımcı olunması elbette çok önemlidir. Aslında geleneksel kültürdeki lohusa anne ve yeni doğmuş bebeğin yalnız bırakılmaması çok değerli bir uygulamadır. Ancak bu dönemde meydana gelen fizyolojik ve psikolojik hastalıkları cinlerle/perilerle/kötü ruhlarla ya da lohusa kadınların birbiriyle karşılaşmasıyla/hayızlı kadınların ziyaretiyle açıklamanın dinî bir dayanağı yoktur. Tıp bilimi geliştikçe doğum sonrası anne ve bebekte ortaya çıkan hastalıkların nedenleri ve tedavi yöntemleri bulunmaktadır. Dolayısıyla koruyucu hekimlik tedbirlerini aldıktan sonra bir hastalık durumuyla karşılaşıldığında yapılması gereken şey, sağlık birimlerine başvurmaktır.

Doğumların hastanelerde ve doğum evlerinde yapıldığı günümüzde lohusa annelerin ve yeni doğan bebeklerin birbiriyle karşılaşmaması mümkün değildir. Lohusa anne ve bebeklerin hastanelerde aynı odada kalmalarının hastalanmalarına neden olmalarının dinî bir dayanağı zaten bulunmamakla birlikte, yaşanan tecrübe de kırk basması inancının temelsizliğini ortaya koymaktadır.

3.6. Lohusa Anne ve Bebeğinin Temizlenmesiyle İlgili Bâtıl İnançlara Dayalı Uygulamaların Değerlendirilmesi

Lohusa kadının ve bebeğinin kırk gün sonunda temizlenmesiyle ilgili olarak da kırklanma ya da kırk çıkarma olarak ifade edilen inançlar ve uygulamalar bulunmaktadır.

- Anne bu günde evdeki bütün kirli çamaşırları yıkar.⁹⁹
- Anne ve bebeğin yıkanacağı suya toplanan kırk tane taş (hatta boncuk ve çivi de katılarak) atıldıktan sonra anne ve bebeğin ikisi de bu sudan yıkanır. Bazı yerlerde lohusa annenin başkalarının da görebileceği

⁹⁸ Bu konuda daha ayrıntılı bilgiler için bk. *Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği El Kitabı*, haz. Anahit M. Coşkun, 294-315.

⁹⁹ Başak - Esen, "Uşak İli ve Çevresindeki Doğum İle İlgili İnanış ve Uygulamalar", 152.

açık bir yerde yıkanma suyunu ısıtması ve başkaları isterse bu sudan vermemesi gerektiğine inanılmaktadır.¹⁰⁰

İslâm fikhında hayız ve nifasın meydana getirdiği hadesten gusül abdesti alınarak temizlenilmesi farz olmakla birlikte, bu temizlenme kırk gün sonra değil, nifas kanı kesildiği zaman gerekir. İslâm fikhında bazı mezhepler tarafından lohusalığın en uzun süresi olarak kırk gün kabul edilir. Bunun anlamı, kırk günden sonra kanamanın devam etmesi durumunda kadının gusül abdesti alıp normal ibadet hayatına devam etmesinin gerekli olması ve lohusalık dönemi yasaklarının/muafiyetlerinin bitmesidir.¹⁰¹ Lohusalık kanının kırk günden önce kesilmesi durumunda o zaman gusül alınır ve lohusalık dönemi bitmiş olur. Bir başka ifadeyle, kırk ya da -bazı mezheplerce- altmış gün lohusalığın üst sınırını ifade eder, bu günlerden önce de lohusalık bitebilir. Nifas kanının kesilmesinden sonra alınan gusül abdesti, şartları ve uygulaması İslâm fikhınca belirlenmiş olan gusül abdestidir ve lohusalıktan temizlenmek için özel bir gusül abdesti yoktur. Anne ve bebeği yıkanacağı suya taş, çivi, boncuk, gümüş, yüzük vb. yabancı malzemelerin atılmasının, suyun başkalarının görebileceği bir yerde ısıtılmasının dinî açıdan hiçbir dayanağı bulunmamaktadır. Ayrıca çocuğun kırk gün sonunda anneye birlikte yıkanması da dinî bir gereklilik değildir.

3.7. Nifasla İlgili Diğer Bâtıl İnançlara Dayalı Uygulamaların Değerlendirilmesi

Nifas dönemiyle ilgili tespit edebildiğimiz yukarıda zikrettiğimiz kategorilere dâhil olmayan diğer bâtıl inançları şöyle sıralayabiliriz:

➤ Lohusa güle güle derse sütü gidermiş.¹⁰²

Anne sütü, Rezzâk olan Allah Teâlâ'nın insanoğluna lütfettiği alternatifi olmayan ve eşi bulunamaz bir nimettir. Anne sütünün bol ya da az olması o insanın Allah'ın yazmış olduğu rızıkla ilgili olduğu şüphesizdir, annenin “güle güle” demesiyle bebeğin rızıkı azalmaz. Ancak burada önemli bir nokta da, sütün bollaşması için tecrübeyle elde edilmiş bilgiler kullanılarak gerekli tedbirlerin alınmasının gerekli olduğudur.

➤ Lohusa kadın doğumdan sonra üç ezan vakti geçmeden ve yıkanmadan bebeğini emziremez.¹⁰³

¹⁰⁰ Başak - Esen, “Uşak İli ve Çevresindeki Doğum İle İlgili İnanış ve Uygulamalar”, 152; ayrıca bk. Abû Sâlih, “Ürdün'deki Doğum Âdetleri Üzerine Bir Karşılaştırma (Amman-Samsun Örneği)”, 19; Kalafat, *İslâmiyet ve Türk Halk İnançları*, 8.

¹⁰¹ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/34; Mergînânî, *el-Hidâye*, 1/34; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 1/427.

¹⁰² Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, 70; Tozduman, *Yaşayan Cahiliyye*, 109; Varlı, *Bid'at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 90.

¹⁰³ Varlı, *Bid'at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 90.

Lohusa annelerin bebeklerini emzirmesi için dinen üç ezan vakti beklemeleri gerekmediği gibi, lohusalıktan kaynaklanan hükmi kirlilik bebeği emzirmeye engel değildir. Anneler bebeklerini emzirmek için gusül abdesti almak zorunda değildirler.

➤ Lohusanın yanına geleni aç göndermezler.

Lohusa anneler ve bebekler, yakınlar, eş, dost, akrabalar tarafından hediyelerle ziyaret edilirler. Bu ziyaretler esnasında misafirlere ikramlarda bulunulması dinen de çok hoş ve güzeldir. Ancak misafirlere yemek ikramı yapılmadığı takdirde anneye ya da bebeğe bir zararın dokunacağı inancının dinî bir temeli yoktur.

➤ Lohusa eşikten salavatla geçer.

➤ Lohusa kadın, kırk gün boyunca kendi odasının eşliğinden dışarı çıkmaz.¹⁰⁴ Bu konuyla ilgili başka bir inanç da lohusa annenin gündüz evin eşliğinden dışarı çıkabileceği ama akşam çıkamayacağıdır.¹⁰⁵

Hz. Peygamber'e (s.a.s.) salavat getirmenin önemli olduğu şüphesizdir. Ancak lohusa kadın eşiklerden salavatla geçmek zorunda değildir. Eşiklerden geçerken salavat okumadığında ne kendine ne de bebeğine bir zarar gelmez. Lohusa anne ve bebeğinin evde dinlenmesi gerektiği doğru olmakla birlikte, doktor kontrolü vb. önemli nedenlerle evden çıkmaları da gerekebilir. Dolayısıyla hem anne hem de bebeğin gündüz ya da akşam evden dışarı çıkmasında dinen bir sakınca yoktur.

➤ Karşılaştıklarında tekrar hamile kalamayacaklarına inanıldığı için, iki lohusa kadın birbirleriyle karşılaştırılmazlar.¹⁰⁶

➤ Lohusa bir kadının sesinin başka bir lohusa kadın tarafından duyulduğunda ikisinin de sütlerinin kesilir ve artık çocuk doğuramazlar.¹⁰⁷

Çocuk Allah Teâlâ'nın dilediğine dilediği kadar vermiş olduğu bir rızıktır. Hamile kalıp kalmama, lohusa kadınların birbiriyle ya da hayızlı kadınlarla karşılaşmasıyla ilgili bir durum değildir. Hastanelerde doğum yapan kadınlar, hayızlı hemşire ve doktorlarla karşılaştıkları gibi pek çok lohusa kadınla da karşılaşmakta ve tekrar çocuk sahibi olmaktadırlar. Hiçbir dinî dayanağı olmayan bu inançların asılsızlığını yaşanan tecrübeler de göstermektedir.

➤ Lohusa kadının hastalanacağına inanıldığı için kırk gün boyunca banyo yapmaz.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Yaşar Kalafat, *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*, 52.

¹⁰⁵ Kalafat, *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*, 86.

¹⁰⁶ Abû Salih, "Ürdün'deki Doğum Âdetleri Üzerine Bir Karşılaştırma (Amman-Samsun Örneği)", 18.

¹⁰⁷ Varlı, *Bid'at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*, 91.

¹⁰⁸ Abû Sâlih, "Ürdün'deki Doğum Âdetleri Üzerine Bir Karşılaştırma (Amman-Samsun Örneği)", 18.

Lohusa kadınların, henüz nifas kanı kesilmeden de duş almalarında dinen herhangi bir sakınca yoktur. Ancak doğum esnasında oluşan yaralara suyun değmemesi gerekiyorsa, iyileşene kadar banyonun ertelenmesi gerekebilir. Yaralar iyileşmeden nifas kanı kesilir ve gusül abdesti gerekirse, yara bölgelerinde (sargı üzerine meshederek vb.) gerekli tedbirler alınarak gusül alınır.

➤ Lohusa bir kadının bulunduğu eve değirmenden un getirilmez.¹⁰⁹

➤ Lohusa kadının bulunduğu eve çiğ et getirilmez ve evin üst tarafından geçirilmez, lohusa kadın kırk gün boyunca evin eşiğinin dışından gelen yemeği yemez.¹¹⁰

Lohusa kadının bulunduğu eve un, et ya da başka bir evden yemek getirilmesinin neden sakıncalı görüldüğünü tespit edemedik. Ancak bu inancın sahih dinî kaynaklara dayanarak açıklanması mümkün değildir.

➤ Lohusa kadının evinin önünden gelin alayı geçerse, o gelinin çocuğu olmaz.¹¹¹ Bu ve buna benzer genellemeci inançlar, Allah'ın iradesini dikkate almadıkları için sadece fikhî açıdan değil imanî açıdan da tehlikelidirler.

➤ Kırkı çıkmamış anne ve bebek cenaze evine götürülmez.¹¹²

Lohusa anne ve yeni doğmuş bebeklerin, cenaze evi gibi kalabalık ortamlarda bulunması enfeksiyon kapmalarına ya da zaten hassas bir duygusal yapıya sahip olan annenin daha da kötü olmasına neden olabilir. Bu nedenle bir süre anne ve bebeğin evde dinlenmeleri önemlidir. Ancak cenaze evine gidildiği takdirde anne ve bebeğin kötü ruhların istilasına uğrayacağına dair inançların dinî bir dayanağı yoktur.

➤ Lohusa kadın, kırkı çıkıncaya kadar kimseyle özellikle de doğum yapmamış kadınlarla görüşmez ve onların elini tutmaz.¹¹³

➤ Lohusa kadın, çocuğu ölmüş kadınlarla görüşürse bebeği ölür.¹¹⁴

İslâm inancında insanların ölüm zamanını belirleyen Allah Teâlâ'dır. Doğum sonrası anne ve bebek ölümleri çocuğu ölmüş ya da doğum yapmamış kadınlarla görüşmekle değil, anne ve bebeğin maruz kaldığı enfeksiyonlar vb. nedenlerle ilgilidir. Sağlık hizmetlerinin sunulmadığı yerlerde pek çok kadının ölü doğmuş ya da doğduktan sonra ölmüş bebeği vardır. Hatta bu kadınlar lohusa anneye refakat eden anne ya da kayıvalide de olabilir. Böyle genellemeci inançlar, Allah'ın iradesini dikkate almadıkları için imanî açıdan da çok tehlikelidirler.

¹⁰⁹ Bedir, *Hurafelere Karşı Eğitim ve Bilim*, 98.

¹¹⁰ Yaşar Kalafat, *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*, 52.

¹¹¹ Bedir, *Hurafelere Karşı Eğitim ve Bilim*, 98.

¹¹² Kalafat, *İslâmiyet ve Türk Halk İnançları*, 8.

¹¹³ Kalafat, *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*, 53.

¹¹⁴ Varlı, *Bid'at, Hurafe ve Bâtil İnançlar*; 90.

➤ Lohusa kadının kocasının saçını, sakalını ve bıyığını doğumun bir haftasına kadar kesilmez.¹¹⁵

Bebeğin babasına yönelik bu yasağın da dinî bir delili yoktur. Baba tıraş olduğunda ne anneye ne de bebeğe bundan dolayı bir zarar gelmez.

Kadınların hayatında tamamen doğal süreçler olan hayız ve nifas dönemlerinin tabii seyirinden çıkarılarak tabu haline getirilmesi, hayızlı/lohusa kadınların pis sayılarak günlük hayattan tecrit edilmeleri, onların hastalığa ya da ölüme neden olan tehlikeli kişiler olarak görülmelelerinin İslâm dini açısından kabul edilebilir hiçbir tarafı yoktur. Gerek Kur’ân-ı Kerîm gerekse Peygamber Efendimiz’in (s.a.s) açıklama ve uygulamalarından anlıyoruz ki, hayız ve nifas halleri kadınların yaşaması gereken doğal bir hâldir. Bu dönemlerde hayız ve nifasın meydana getirdiği hades halinden dolayı birtakım muâfiyet ve yasakların bulunması kadınların hayatlarını kolaylaştıran bir mahiyete sahiptir. Din adına söylenen her konuda olduğu gibi bu konuda da karşılaşılan bilgilerin Kur’ân, Sünnet ve muteber dinî kaynaklara başvurularak süzgeçten geçirilmesi hem imanî açıdan hem de uygulama açısından hayatî bir önemi haizdir.

Sonuç

İnsanın hem dünya hem de âhiret hayatı açısından en önemli meselesi “iman/inanç”tır. İmanın ve buna bağlı dinî hayatın doğru ve sağlam kaynaklardan alınmaması, insan hayatında bâtıl inançların yıkıcı etkisine neden olan birinci nedendir. Hayatta hiçbir şeyin boşluk kabul etmemesi kuralı, dinî hayatta sahih bilgi eksikliğinin bâtıl inançlarla doldurulmasıyla kendini göstermektedir.

Bâtıl inançlar, zannedildiği gibi sadece eğitim seviyesi düşük insanlar arasında yaygın değildir. Eğitim seviyesi yüksek ancak sahih din eğitimi almamış kişiler arasında da bâtıl inançların yaygın olduğu müşahede edilmektedir. Bu durum bize göstermektedir ki, insanları bâtıl inançlardan koruyan mekanizma, alınan diplomalar değil doğru kaynaklardan elde edilmiş sahih dinî bilgidir. İnsanın vücut sağlığı için virüs, bakteri vb. zararlı unsurlardan korunması gerektiği gibi, sağlıklı bir dinî hayat için de aklının ve kalbinin bâtıl inançlardan korunması gereklidir.

İslâm fikhının ibadât ve muâmelât alanındaki pek çok konuyla yakın ilgisi olan hayız, nifas ve istihâze dönemleri, fıkıh kitaplarımızda Kur’an ve Sünnet ışığında ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bu dönemlerle ilgili yasaklar/muafiyetler vb. hükümler ortaya konulmuştur. Hayızın en önemli etkilerinden biri, kız çocukları için mükellefiyetin başlangıcı olarak kabul

¹¹⁵ Abû Sâlih, “Ürdün’deki Doğum Âdetleri Üzerine Bir Karşılaştırma (Amman-Samsun Örneği)”, 18.

edilmesidir. Hayız ve nifasla ilgili bir diğer önemli hüküm de, her iki durumun hades olarak ifade edilen hükmî kirlilik oluşturması ve hayız/nifas kanı kesildiğinde gusül abdesti ile temizlenmenin farz olmasıdır. Bu dönemler ile ilgili muâfiyet ve yasaklar ise, bu dönemlerde oruç tutulmaması, namaz kılınmaması, Ka'be'nin tavaf edilmemesi, Kur'an okunmaması ve Kur'an'a dokunulmaması, cinsel ilişkinin yasak olmasıdır. Buna ilave olarak boşanma ve eşlerinin ölümü nedeniyle kadınların beklemesi gereken iddet de hayız ve nifas halleriyle ilgilidir.

Hurafe üreten zihniyet her alanda olduğu gibi kadınların hayız ve nifas dönemleri ile ilgili de hayatı gereksiz bir şekilde kısıtlayıp zorlaştıran, İslâm akâid ve fihkına aykırı pek çok hurafe üretmiştir. Bu inançların en önemlisi hayız ve nifas döneminin kadınlara bir ceza olarak verilmesi kabulüdür. İslâm dininin ana kaynakları Kurân ve Sünnet'e bakıldığında hayız ve nifas sağlıklı kadınlardan gelen normal kanamalar olarak kabul edilir ve bu dönemlerde kadınların yaşadığı birtakım sıkıntılar nedeniyle hayatlarını kolaylaştırmak için ibadet hayatlarında bazı muafiyetler getirilir.

Hayız ve nifas dönemleriyle ilgili en yaygın bâtıl inançlardan biri de bu dönemdeki kadınların tenlerinin necis/pis kabul edilerek, günlük hayattan tecrit edilmeleridir. Hayzın her ay yaşanan ortalama yedi günlük bir süreç olduğunu düşündüğümüzde, yemek yapmasına izin verilmeyen, kendisiyle oturup kalkılmayan, birlikte yemek yenilmeyen kadınların hayatlarının gereksiz bir şekilde ne kadar zorlaştırıldığını anlamak hiç de zor olmayacaktır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hayız dönemlerinde eşleriyle birlikte yemek yemesinden, onlara dokunmasından, saçlarını yıkatmasından ve taratmasından anlıyoruz ki, hayızlı ve nifaslı kadınların tenleri necis olmadığı gibi dokundukları şeyler de necis olmazlar.

Halk inançlarında doğum sonrası uygulamalarda kırk sayısına özel bir önem atfedilmiş, hem anne hem de bebek için kırkının çıkması çok önemli kabul edilmiştir. İslâm fihkında nifas kanının en uzun süresi -bazı mezheplerce- kırk gün olarak kabul edilmekle birlikte, kan kırk günden önce de kesilebilir ve böylece nifas dönemi sona erer. Nifas kanının kesilip gusül abdesti alınmasıyla namaza, tavafa vb. ibadetlere engel olan hükmî kirlilik hâli kalkmış olur. Lohusalık nedeniyle gusül alınan su özel bir su değildir, içine taş, çakıl vb. cisimler atmak gerekmez.

Lohusalık döneminin hem anne hem de bebek için fizyolojik ve psikolojik açıdan özel ihtimam gerektiren kritik bir dönem olduğu şüphesizdir. Bu nedenle annenin ve bebeğin yalnız bırakılmaması gerekir. Ancak doğum sonrasında anne ve bebekte görülen rahatsızlıkların kötü ruhlarla veya lohusa kadınların, yeni doğan bebeklerin karşılaşmasıyla ya da hayızlı kadınların ziyaretiyle bir ilgisi yoktur.

Çalışmamız esnasında hayız ve nifasla ilgili bâtil inanç ve uygulamaların farklı yörelerde uygulanmakla birlikte birbirlerine benzer mahiyette olduklarını tespit ettik. Söz konusu bâtil inançlar sahih dinî bilgilerden daha hızlı yayılarak ve kuşaktan kuşağa aktarılarak hem sürekli hem de kalıcı bir toplumsal tahribata neden olmaktadır. Âdeta kuyuya hangi delinin taş attığı bilinmemekte, akıllılar da atılan taşları temizleyememektedir. Her bir bireyin kulağına gelen dinî mahiyetli bilginin doğruluğu araştırması, sağlam kaynaklardan din eğitimi almaya önem vermesi gerekir. Aksi takdirde kuyuya atılan taşların temizlenip suyun berraklaştırılabilmesi mümkün olmayacaktır.

Kaynakça

- Abu Salih, Heba. “Ürdün’deki Doğum Âdetleri Üzerine Bir Karşılaştırma (Amman-Samsun Örneği)”. *AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi (AKAF)* 2/1 (2020), 10-21.
- Acıpayamlı, Orhan. *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1961.
- Altuntaş, Halil. “Hurafelerin Dayanılmaz Cazibesi”. *Diyanet Aylık Dergi* 186 (Haziran 2006), 12-14.
- Başak Vildan - Esen Saliha. “Uşak İli ve Çevresindeki Doğum ile İlgili İnanış ve Uygulamalar”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)* 7/10 (2020), 143-164.
- Bedir, Karani. *Hurafelere Karşı Eğitim ve Bilim*. İstanbul: Ravza Yayınları, t.s.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*. çev. Mehmet Sofuoğlu. 16 Cilt. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987.
- Çakan, İsmail Lütfi. *Hurafeler ve Bâtıl İnanışlar*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1981.
- Desûkî, Muhammed b. Arafê. *Hâşiyetü’l-Desûkî ‘ale’ş-Sherh’l-kebir*. thk. Ebû’l Fadl ed-Dimyâfî - Ahmed b. ‘Ali. 14 Cilt. Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1443/2021.
- Din İşleri Yüksek Kurulu: Fetvalar*. 2. Basım. İzmir: DİB Yayınları, 2018.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *Kitâbü’s-Sünen*. 5 Cilt. thk. Muhammed Avvâme. Cidde: Dâru’l-Kible l’is-Sekâfeti’l-İslâmiyye - Beyrut: Müessesetü’r-Reyyan - Mekke: el-Mektebetü’l-Mekkiyye, 1419/1998.
- Erdil, Kemalettin. *Yaşayan Hurafeler*. Ankara: TDV Yayınları, 1991.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005.
- Erşahin, Seyfettin. “Hurafe ile Mücadelenin Niteliği ve Niceliği Üzerine”. *Diyanet İlmî Dergi* 42/1 (Ocak-Şubat-Mart 2006), 1-20.
- Gül, Zeynel. “Tahtacılarda Gelenekler: Doğum ve Çocukla İlgili Âdet, Uygulama ve Gelenekler”. *Folklor/Edebiyat Alevilik Özel Sayısı II* 8/30, 347-358.
- Günay, Hacı Mehmet. “Nifas”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/79-81. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Haçkalı, Abdurrahman. “Âdetli Kadının Namaz Kılması, Oruç Tutması, Tavaf Etmesi ve Mescide Girmesi”. *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı V; İbadetler ve Aile Hayatı ile İlgili Bazı Meseleler*. Ankara: DİB Yayınları, 2014, 283-299.
- Hocaoğlu, Mustafa. “Âdetli Kadının Mushaf’a Dokunması ve Okuması”. *Güncel Dinî Meseleler İstişare Toplantısı V; İbadetler ve Aile Hayatı ile İlgili Bazı Meseleler*. Ankara: DİB Yayınları, 2014, 329-345.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî. *el-Mugni*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî - Abdulfettah Muhammed el-Hulv. 15 Cilt. Riyad: Dâru’l-‘Alemlî’l-Kütüb, 4. Basım, 1419/1999.
- İbn Rüşd, Ebû’l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Kurtubî. *Bidâyetü’l-müctehid ve nihâyetü’l-mukteşid*. thk. Abdulmecid Tu’me el-Halebî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru’l- Ma’rife, 1418/1997.
- Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği El Kitabı*. haz. Anahit M. Coşkun. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Kalafat, Yaşar. *İslâmiyet ve Türk Halk İnançları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Kalafat, Yaşar. *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*. Ankara: Asam Yayınları, 2000.
- Karadaş, Çağfer. “Dine Yabancılaşma Aracı Olarak Bid’at ve Hurafe”. *İlahiyat Akademi Dergisi* 3 (2016), 23-43.

Karadeniz, Fikir Şule - Aydın Ateş, Nuran. "Sosyal Çevrenin Lohusalık Dönemindeki Rolü". *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 4/3 (2021), 260-265.

Karaman, Fikret. "Modern Hayat ve Hurafeler". *Diyanet Aylık Dergi* 186 (Haziran 2006), 15-17.

Karaman, Hayreddin v.dğr. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. 5 Cilt, Ankara: DİB Yayınları, 3. Basım, 2007.

Kur'an-ı Kerim Meâli. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: DİB Yayınları, 6. Basım, 2010.

Küçük, Abdurrahman. "Alkarısı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/469. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.

Mevsilî, Ebû'l-Fazl Mecdüddîn Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyâr li-ta'lîl'l-Muhtâr*: ttk ve thc. Abdullatif Muhammed Abdurrahman. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1998.

Mergînânî, Ebû'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelil el-Fergânî. *el-Hidâye şerh-u Bidâyeti'l-mübedî*. 4 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 1986.

Muratoğlu, Malik v.dğr. *Özbekistan - Anadolu Karşılaştırmalı Türk Halk İnançları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1996.

Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Sahîhu Müslim*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1374/1955.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Minhâcü't-tâlibîn*. thk. Fâdî el-Mağribî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1442/2021.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb*. thk. Muhammed Necîb el-Mutî'î. 23 Cilt. Riyad: Dâru 'Âlemi'l-Kütüb, 1423/2003.

Öğüt, Salim. "İstihâze". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 23/334-335. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Örnek, Sedat Veyis. *Etnoloji Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1971.

Örnek, Sedat Veyis. *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.

Soyal Şenol, Şule. "Kadınların Özel Hallerinde Kur'an Okuması ve Kur'an'a Dokunması İle İlgili Rivâyetlerin Tahlili ve Değerlendirilmesi". *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/1 (2018), 129-155.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. *el-Câmi'ul kebîr*: 6 Cilt. thk. Beşşar 'Avvel el-Ma'rûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2. Basım. 1998.

Topaloğlu, Bekir - Çelebi, İlyas. *Kelam Terimleri Sözlüğü*. 3. Basım. İstanbul: İSAM Yayınları, 3. Basım. 2013.

Tozduman, Aysel Zeynep. *Yaşayan Cahiliyye*. İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1987.

Varlı, Mustafa. *Bid'at, Hurafe ve Bâtıl İnançlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.

Yaman, Ahmet. "Âdet Gören Kadının İbadeti". *Mehir* (Yaz 1998), 5-13

Yavuz, Yunus Vehbi, "Hayız". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/51-53. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Yel, Ali Murat - Yavuz, Yusuf Şevki. "Hurafe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/381-384. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Yılmaz, Fatma. *Din Eğitimi Işığında Kadınlar Arasında Yaşayan Hurafeler*. ed. Mehmet Dikmen. İstanbul: Cihan Yayınları, 2008.

Yüksek, Ali. "İslâm Fıkıhına Göre Âdet ve Lohusalık Günlerinde Mescitlere Giriş Sorunu". *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41 (2016), 77-97.

Zeydan, Abdülkerim. *el-Mufassal: Mezheplere Göre Bütün Yönleriyle Kadın ve Aile Fıkıhı Ansiklopedisi*. çev. Erdiç Ahatlı v.dğr. 15 Cilt. İstanbul: Asalet Yayınları, 2019.

